

ויכוחים, ויכוחים, מכאן ומשם שומעים ויכוחים שונים. "כשם שפרצופיהם שונים, כך דעותיהם שונות",¹ מטבעם של בני אדם, יש להם דעות שונות, כך ברא אותנו הקב"ה. כך מתהווים חילוקי דעות וויכוחים לא מעטים.

טבע האנושות הוא להתחלק לקבוצות, אשר מה שמפריד בין כל קבוצה וקבוצה הוא האידיאולוגיה והערכים של כל אחת מהן. בגלל השוני בין הקבוצות, באופן טבעי ישנן אי-הסכמות.

לצערנו הרב, חילוקי הדעות, מתגלגלים לעיתים למצבים של כעס, מסה ומריבה, והאשמות כלפי הקבוצות האחרות. כל קבוצה בטוחה שהם הצדיקים הגדולים, ושאר הקבוצות טועות, ורק עושות נזק ומהומה.²

במאמר זה נרצה להראות שבעם ישראל הדרך הנכונה היא שויכוחים, חריפים ככל שיהיו, לא אמורים להביא לשנאה וכד', אלא להיות עטופים באהבה. במאמרנו ננסה להוכיח שהעובדה שאנשים לא דומים, אין פירושה שלא יכולה להיות ביניהם אהבה ואחוה, שלום ורעות.

כך מצינו במסכת קידושין (לי' ע"א-ע"ב):

תנו רבנן: ושנתם - שיהו דברי תורה מחודדים בפיד, שאם ישאל לך אדם דבר - אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד, שנאמר אמור לחכמה אחותי את וגו', ואומר קשרם על אצבעותיך כתבם על לוח לבך, ואומר כחצים ביד גבור כן בני הנעורים, ואומר חצי גבור שנונים, ואומר חציך שנונים עמים תחתיך יפלו, ואומר אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. מאי את אויבים בשער? אמר רבי חייא בר אבא: **אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה**, שנאמר את והב בסופה, אל תקרי בסופה אלא בסופה.

¹ ברכות נ"ח.

² בתקופת הקורונה הלחץ והחרדה הבעירו מצבים כאלו. ברגעים הקשים כל קבוצה מפילה אחריות על קבוצה אחרת, כל הכעסים והמריבות צצים בבת אחת. כואב לראות שבעם ישראל, ברגע האמת, לעיתים, במקום לתמוך אחד בשני, מפולגים ומאשימים אחד את השני.

הגמרא אומרת לנו, שכששני תלמידי חכמים לומדים בחברותא, יש ביניהם אש ולהט של לימוד, אך עם זאת - יש ביניהם אהבה וידידות חזקה.

העובדה שיש ויכוחים בין תלמידי חכמים זהו דבר בריא ורצוי,³ אך יש לעטוף זאת באהבה. כך מצינו שבית שמאי ובית הלל מתווכחים אך אוהבים. המשנה במסכת יבמות (פ"א מ"ד) אומרת:

בית שמאי מתירין הצרות לאחים ובית הלל אוסרים. חלצו בית שמאי פוסלין מן הכהונה ובית הלל מכשירים. נתיבמו בית שמאי מכשירים ובית הלל פוסלין. אף על פי שאלו אוסרין ואלו מתירין אלו פוסלין ואלו מכשירין לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל ולא בית הלל מבית שמאי. כל הטהרות והטומאות שהיו אלו מטהרין ואלו מטמאין לא נמנעו עושין טהרות אלו על גבי אלו.

ואומרת הגמרא (יבמות י"ד ע"ב):

לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי - ללמדך, שחיבה וריעות נוהגים זה בזה, לקיים מה שנאמר: האמת והשלום אהבו.

ובירושלמי (יבמות פ"א ה"ו):

לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל ולא בית הלל מבית שמאי - אלא נוהגין באמת ובשלום שנאמר והאמת והשלום אהבו.

המהר"ל בחידושי אגדות (שם):

ולפיכך הלל ושמאי, אף שהיה ראוי מצד התורה, שהיא האמת והיו חולקים זה [עם זה] וכל אחד היה רוצה לבטל דברי חברו, לכך היה ראוי מצד הזה שכל אחד ידחה השני שהוא כנגד שכלו ודעתו, ועם כל זה השלום אהבו והיו נוהגים בשלום ובאהבה.

³ ר' יוחנן רצה מישהו שיתווכח איתו. כשריש לקיש נפטר היה חסר לו הבר-פלוגתא, החברותא המתווכחת. החברותות שלא התווכחו איתו לא הביאו אותו על סיפוקו! כך מצינו בבבא מציעא (פ"ד ע"א): "נח נפשיה דרבי שמעון בן לקיש, והוה קא מצטער רבי יוחנן בתריה טובא. אמרו רבנן: מאן ליזיל ליתביה לדעתיה? ניזיל רבי אלעזר בן פדת, דמחדדן שמעתתיה. אזל יתיב קמיה. כל מילתא דהוה אמר רבי יוחנן אמר ליה: תניא דמסייעא לך. אמר: את כבר לקישא?! בר לקישא כי הוה אמינא מילתא - הוה מקשי לי עשרין וארבע קושייתא, ומפרקינא ליה עשרין וארבעה פרוקי, וממילא רווחא שמעתא, ואת אמרת תניא דמסייע לך?! אטו לא ידענא דשפיר קאמינא?! הוה קא אזיל וקרע מאניה, וקא בכי ואמר: היכא את בר לקישא?! היכא את בר לקישא?! והוה קא צוח עד דשף דעתיה [מיניה]. בעו רבנן רחמי עליה ונח נפשיה". רבי יוחנן לא יכל בלי ריש לקיש שהתווכח איתו, ובסוף זה הביא לכך שהוא השתגע, ואף מת!

השוני בין שני צדדים הוא מהותי, אך אין הדבר סותר את האהבה ביניהם. חז"ל אומרים לנו, שעל אף הויכוח בין בית שמאי ובית הלל, הם שמרו על אהבה ואחוה ושלוש ורעות. האופן שבו חז"ל אומרים זאת, היא על ידי האמירה, שלא נמנעו מלשאת זה את זה. יתכן שבכך חז"ל רומזים: כשם שבנישואין בין בני הזוג ודאי שיהיה שוני וחילוקי דעות, אין בכך "בעיה", אלא הם מוסיפים זה על זה ומשלימים זה את זה,⁴ כך גם בין בית שמאי ובית הלל, הדעות השונות משלימות זה את זה, אלו ואלו דברי אלוקים חיים. על כן לא מפתיע ששרתה ביניהם אהבה. כל צד שמח על הצד השני שמשלים אותו ומוסיף עליו.⁵

כבר בתנ"ך ניתן לראות מקרים דומים במעט למה שמצינו גבי בית שמאי ובית הלל. יצחק אבינו לא נמנע מלהתחתן עם רבקה בת בתואל, למרות שבתואל עוין למשפחת אברהם ויצחק, ואף ניסה להרוג את השליח שבא בשליחותם. יעקב אבינו לא נמנע מלהתחתן עם בנות לבן, למרות שלבן היה מושחת, והתנהג בעוינות כלפי יעקב אבינו.

דוד ויונתן נמצאים בקשר חם ביניהם, על אף העוינות של שאול כלפי דוד. דוד המלך ושלמה המלך התחתנו עם נשים מאומות אחרות, כדי לחזק את הקשרים בין המדינות.

בסיפור "פילגש בגבעה", היתה מלחמה קשה בין רוב שבטי ישראל לבין שבט בנימין, עד כדי כך שנשבעו לא להתחתן עם שבט בנימין, ואף על פי כן, שבטי ישראל גילו אכפתיות כלפי שבט בנימין, ודאגו להם אחר כך לפתרונות כדי שיוכלו לינשא. בכך שאר השבטים ושבט בנימין - כועסים... אך אוהבים!

למרות ששבט בנימין עשו מעשה שלא יעשה, ו"הוחרמו" על ידי ישראל, עם ישראל לא יכלו להכיל דחיית שבט מישראל. למרות המעשה האיום שנעשה מתוך שבט בנימין, ולמרות המלחמה הקשה, הוחלט להתיר לינשא איתם "בעיתו ובזמנו", כי האהבה לשבט בנימין היתה מרובה, על אף המעשה הנתעב שנעשה (כמסופר בשופטים כ-כא).

מצינו בגמרא כמה מקרים שבהם שני חכמים מתווכחים זה עם זה, ועל אחד מהם יש קושיה, ובא חבירו (שעליו אין קושיה) ומתרץ את הקושיה שנשאלה על הבר פלגותא שלו!

⁴ ישנו משפט שאומר: אם אתה רוצה להתחתן עם מישהו/מישהי בדיוק כמותך – תתחתן עם עצמך. ⁵ יתירה מזאת מצינו בדברי הריטב"א (שם): "וזו היא אהבה וריעות שביניהם שלא היו שותקין מהם ב"ש להניחם לעשות מה שהוא אסור להם לפי דעתם של ב"ה ואף על פי שהוא היתר גמור לדעת דידהו ואין לך אהבה וריעות גדולה מזו". הריטב"א מוסיף, שלא רק ששרתה ביניהם אהבה ואחוה, אלא גם מבחינה הלכתית, כל צד היה מתנהג באופן שמתיר על פי כל הדעות, כדי שאף קבוצה לא תפגע.

כך למשל במסכת בבא מציעא (כ"א-כ"ב):

יאוש שלא מדעת - אביי אמר: לא הוי יאוש. רבא אמר: הוי יאוש... תא שמע: כיצד אמרו התורם שלא מדעת תרומתו תרומה? הרי שירד לתוך שדה חברו וליקט ותרים שלא ברשות... בא בעל הבית ומצאו, ואמר לו כלך אצל יפות, אם נמצאו יפות מהן - תרומתו תרומה, ואם לאו - אין תרומתו תרומה... וכי נמצאו יפות מהן תרומתו תרומה, אמאי? בעידנא דתרם הא לא הוה ידע! - **תרגמה רבא אליבא דאביי**: דשויה שלית.

אביי ורבא נחלקו האם יאוש שלא מדעת הוי יאוש. הגמרא מקשה על אביי, ורבא, על אף שהוא נחלק עליו, נחלץ לעזרתו ומתרץ את הקושיה על אביי.

ובמסכת סוכה (י"ח-י"ט):

אתמר: סיכך על גבי אכסדרה שיש לה פצימין - כשרה. שאין לה פצימין, אביי אמר: כשרה, ורבא אמר פסולה. אביי אמר כשרה, אמרינן: פי תקרה יורד וסותם. רבא אמר פסולה: לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם. תנן: וכן חצר המוקפת אכסדרה (הרחיק הסיכוך מן הדפנות שלושה טפחים פסולה). ואמאי!! נימא פי תקרה יורד וסותם! **תרגמה רבא אליבא דאביי**: כשהשוה את קירוי.

אביי ורבא נחלקו האם אמרינן בסוכה "פי תקרה יורד וסותם". גם במקרה זה הגמרא מקשה על אביי, וגם במקרה זה רבא, על אף שהוא חולק על אביי, נחלץ לעזרת אביי, ומתרץ את הקושיה עליו.

ובמסכת שבת (קכ"ג ע"א):

אמר אביי: טומאה - כלי מעשה בעינן, לענין שבת - מידי דחזי בעינן (אביי סובר שהגדרת כלים לענין טומאה ולענין שבת אינם הגדרות זהות)... אמר רבא מדלענין טומאה לאו מנא הוא - לענין שבת נמי לאו מנא הוא (רבא סובר שהגדרת כלים לענין טומאה ולענין שבת הם הגדרות זהות). מיתבי: מחט, בין נקובה בין שאינה נקובה - מותר לטלטלה בשבת, ולא אמרו נקובה אלא לענין טומאה בלבד! (משמע שיש הבדל בין הגדרת כלי לענין טומאה ובין הגדרת כלי לענין שבת, וקשיא על רבא!) **תרגמה אביי אליבא דרבא**: בגולמי עסקינן... (העומדים לינקב, ולכן לענין טומאה לא הוי כלי, אבל לענין טלטול, כיון שאפשר לקוץ, מותר בטלטול).

אביי ורבה נחלקו האם הגדרים של כלים לענין טומאה ולענין שבת זהים או שונים. הגמרא מקשה על רבא, ואביי, על אף שהוא חולק על רבא, נחלץ לעזרת רבא ומתרץ את הקושיה עליו.

במקורות הקודמים ראינו את רבא יוצא "להצלת" אביי (על אף שהוא חולק עליו), וכאן אנו רואים את אביי יוצא "להצלת" רבא (על אף שהוא חולק עליו).

במסכת שבת (קט"ו ע"ב):

בעא מיניה רב הונא בר חלוב מרב נחמן: ספר תורה שאין בו ללקט שמונים וחמש אותיות כגון פרשת ויהי בנסע הארץ, מצילין אותה מפני הדליקה, או אין מצילין? אמר לו: ... אין מצילין. ... איבעיא להו: הני שמונים וחמש אותיות, מכונסות או מפוזרות? רב הונא אמר: מכונסות. רב חסדא אמר: אפילו מפוזרות. מיתיבי: ספר תורה שבלה, אם יש בו ללקט שמונים וחמש אותיות, כגון פרשת ויהי בנסע הארץ - מצילין, ואם לאו - אין מצילין. תיובתא דרב הונא! **תרגמה רב חסדא אליבא דרב הונא** - בתיבות.

מצילין ספר תורה שנשרף בשבת רק אם יש בו לפחות שמונים וחמש אותיות. רב הונא ורב חסדא מתווכחים האם דוקא אם האותיות מכונסות או אף מפוזרות. הגמרא מקשה על רב הונא, ורב חסדא, על אף שהוא חולק על רב הונא, נחלץ לעזרת רב הונא ומתרץ את הקושיה עליו.

במסכת עירובין (פ"ח ע"א-ע"ב):

משנה: חצר שהיא פחותה מארבע אמות, אין שופכין בתוכה מים בשבת אלא אם כן עשו לה עוקה מחזקת סאתים מן הנקב ולמטה.
גמרא: מאי טעמא? אמר רבה מפני שאדם עשוי להסתפק סאתים מים בכל יום, בארבע אמות - אדם רוצה לזלפן. רבי זירא אמר: ארבע אמות - תיימי, פחות מארבע אמות - לא תיימי. מאי בינייהו? אמר אביי: אריך וקטין איכא בינייהו. תנן: חצר ואכסדרה מצטרפין לארבע אמות. בשלמא לרבי זירא - ניחא, אלא לרבה קשיא! **תרגמא רבי זירא אליבא דרבה**: באכסדרה מהלכת על פני כל החצר כולה.

רבה ורבי זירא נחלקו האם מקום צר וארוך ששטחו ד' על ד' אמות נחשב, מבחינה הלכתית, כמקום ד' על ד'. הגמרא מקשה על רבה, ורבי זירא, על אף שהוא חולק על רבה, נחלץ לעזרת רבה, ומתרץ את הקושיה עליו.

ובסוף מסכת כתובות (ק"י ע"א):

שנים שהוציאו שטר חוב זה על זה, רב נחמן אמר: זה גובה וזה גובה; רב ששת אמר: הפוכי מטרטא למה לי? אלא זה עומד בשלו וזה עומד בשלו. תנן: וחכמים אומרים: זה גובה וזה גובה! **תרגמה רב נחמן אליבא דרב ששת**: כגון שלוח זה לעשר וזה לחמש.

שנים שלכל אחד יש שטר חוב על השני – נחלקו רב נחמן ורב ששת האם כל אחד פורע לשני, או כל אחד משאיר את מה שאצלו אצלו, ו"מתקזזים". הגמרא מקשה על רב ששת, ורב נחמן, על אף שהוא חולק עליו, נחלץ לעזרת רב ששת.

במסכת בבא מציעא (ק"ז ע"א):

אילן העומד על המיצר. אמר רב: הנוטה לכאן - לכאן, והנוטה לכאן - לכאן, ושמואל אמר: חולקין. מיתיבי: אילן העומד על המיצר - יחלוקו. תיובתא דרב! **תרגמא שמואל אליבא דרב**: בממלא כל המיצר כולו (רש"י: נוטין שרשין לכאן ולכאן).

נחלקו רב ושמואל בדין אילן העומד על הגבול בין שני אנשים – למי הולכים הפירות? הגמרא מקשה על רב, ושמואל, על אף שהוא נחלק על רב, יוצא לעזרתו ומתרץ את הקושיה על רב.

במסכת בכורות (נ"ד ע"ב – נ"ה ע"א):

וכמה? אמר רב: חמש מכאן וחמש מכאן וחמש מאמצע, דהני חמש חזיא להכא וחזיא להכא. ושמואל אמר: אפי' חמש מכאן וה' מכאן ואחד באמצע, חזינן לרועה כמאן דקאי הכא, וקרין ביה מונה. מיתיבי: היה לו חמש בכפר חנניה וחמש בכפר עותני אין מצטרפות עד שיהא לו אחת בציפורי, תיובתא דרב! **תרגמה שמואל אליבא דרב**: כגון שהיו תשע מכאן ותשע מכאן ואחת באמצע, דההיא חזיא להכא וחזיא להכא.

כדי שיהיו עשרה בהמות למעשר בהמה, נחלקו רב ושמואל, האם כדי לחבר בין שני קבוצות, שבכל אחת מהם יש חמש בהמות, צריך חמש נוספים, שמשלימים כל קבוצה לעשר, או שסגי באחד באמצע, שמחבר את הקבוצות יחד. גם במקרה זה הגמרא מקשה על רב, וגם במקרה זה שמואל, על אף שהוא נחלק על רב, יוצא לעזרתו ומתרץ את הקושיה על רב.⁶

⁶ וכעין זה גם בבבא מציעא ק"ט.

דוד המלך אומר בתהילים (ל, א-ב): "מִזְמוֹר שִׁיר חֲנֻכַּת הַבַּיִת לְדָוִד. אֲרוֹמְמֶךָ ה' כִּי דָלִיתָנִי".
מה הכוונה "ארוממך ה' כי דליתני"?!

הרב שלמה פישר זצ"ל⁷ הביא שבספר "בית אהרון" פירש פסוק זה: ארוממך ה' כי עשית אותי דלת!

מה הכוונה להיעשות דלת?! ומדוע משבחים ומרוממים על כך את ה'?!
מסביר הרב שלמה פישר זצ"ל: כל תלמיד חכם צריך להיות כדלת, שתהיה לו פתיחות לשמוע את דעת הזולת.

ונראה להוסיף, שצריך לכבד את הדעות השונות, אף אם הם אינן תואמות את דעתו.
וכך הסביר הרב פישר זצ"ל את הדימוי של התורה לסחורה ("היתה כאוניות סוחר" - פרשו על התורה⁸. וכן במקומות נוספים) - לפלפל ולהבין בכל המ"ט פנים שבתורה, מבלי להיות משועבד לדעה מסוימת.

וכן גבי הנאמר על ירושלים (יחזקאל כו, ב): "בְּיָמֵינוּ יִבְנוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם הָאֵחָד נִשְׁבְּרָה דְלָתוֹת הָעַמִּים נִסְבָּה אֵלַי אִמְלָאָה הַחֲרָבָה" - כשם שתלמידי החכמים נעשים דלת, כנ"ל, כך ירושלים נקראת "דלתות העמים", כי ירושלים היא רוכלת העמים בפרקמטיא של תורה.

וכן פירש את הביטוי "העיר רבתי עם" (ריש איכה) - רבתי בדעות. ולכן "איכה ישבה בדד העיר רבתי עם" (שם) - היינו איך נהפכה עיר שהיתה רבתי בדעות שונות, איך הפכה לבדד, פירוד לבבות, שנאת חנם וקטגוריא בין תלמידי חכמים?!

ונסיים בדברי הגמרא במגילה (ל"ב ע"א):

רב משרשיא, דאמר: שני תלמידי חכמים היושבים בעיר אחת ואין נוחין זה את זה בהלכה - עליהם הכתוב אומר וגם אני נתתי להם חקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם.

על תלמידי חכמים להיות נוחין זה את זה בהלכה!

לסיכום: תלמידי חכמים מקשים זה על זה בלימוד, ומתווכחים ביניהם, אך אחרי הלימוד הם נשארים חברים זה לזה, ונשארת אהבה ביניהם, מתוך ההתלהבות של תורה. אנחנו צריכים לזכור, שגם אם משהו קצת שונה ממך, או לא חושב בדיוק כמוך - הוא לא אדם רע, והוא יכול להיות חבר שלך.

⁷ במאמר "תורת ארץ ישראל" שמופיע ב"שערים" (אדר א' תשפ"ב).

⁸ מדרש משלי לא, ילקוט שמעוני עקב תתעג, ילקוט שמעוני משלי תתקלו, מדרש הגדול הקדמה.